

Václav Havel, l'últim president de Txecoslovàquia

“La separació és irreversible”

El mes de gener, Txecoslovàquia desapareixerà i d'ella naixeran dos estats independents. Václav Havel assumeix la irreversibilitat d'aquest procés.

En la mansa revolució del novembre del 1989, centenars de milers de txecs i eslovacs van escombrar el sistema comunista amb manifestacions pacífiques a Praga. L'impulsor i figura simbòlica del canvi va ser Václav Havel, que poc abans havia rebut el premi de la Pau, atorgat pels editors alemanys i tot seguit va ser elegit president de l'estat de Txecoslovàquia. Ara, amb 56 anys, Havel intenta una nova arrancada política. Dramaturg i ciutadà del món, el juliol va deixar el càrrec de cap d'estat de la República Federal de Txecoslovàquia perquè no havia pogut evitar el desmembrament del país en dos Estats independents. El dilluns de l'altra setmana, Havel va decidir presentar-se a les properes eleccions de gener com a candidat per a president de la nova República Txeca. Constitucionalment encara no és clar amb quins poders pot tornar l'ex-dissident, el txec més popular, a ocupar el castell de Praga.

—*Sr. Havel, ¿d'aquí a menys de quaranta dies veurem la fi de Txecoslovàquia o encara hi ha una possibilitat que la federació sobrevisqui?*

—El procés és irreversible. Per cap d'any, Txecoslovàquia deixarà d'existir, d'ella naixeran dos estats independents. No es tracta de com evitar-ho. Ara l'important és fer-ho de la manera més pacífica possible.

—*Segons les enquestes, el 57% dels eslovacs estan en contra de la separació. ¿I els txecs?*

—És difícil d'avaluar. Aquí ningú no està content de separar-nos. També la societat eslovaca està internament dividida, potser fins i tot alguns eslovacs. De fet, Eslovàquia vol autonomia, vol que els txecs deixin de fer-li ombra. Però també tenen por.

—*¿Per què el poble no ha pogut decidir si se separaven les dues repúbliques?*

—Jo he lluitat dos anys en va per això.

Els qui de primer s'hi van oposar demanen ara un referèndum. Però són les dotze toques, això ja no té sentit.

—*¿Què han de sotmetre els txecs a votació? ¿I quines alternatives tenen els eslovacs? Eslovàquia s'ha declarat sobirana i entretant té una constitució pròpia. Ja no es pot fer marxa enrere, ara.*

—*Vostè es presenta per a candidat al càrrec de la presidència txeca. En un principi només volia tornar a ser president si rebia amplis poders...*

—...No és cert, que hagi reclamat amplis poders, jo. Però sóc del parer que el president ha d'ocupar un lloc sòlid, lògic i raonable en el nostre sistema constitucional. No pot ser tot just una figura decorativa. De moment no s'ha decidit res, la Constitució encara no ha sortit dels dolors del seu part.

—*Segons l'actual plantejament, vostè depèn de la benevolència del partit més fort, dels demòcrates del primer ministre txec, Václav Klaus. ¿S'entén amb ell, qui seurrà al davant d'aquest tàndem?*

—¡Oh!, aquesta és una pregunta txeca de moda. Crec que ens complementem bé. Els nostres objectius i ideals coincideixen. Només hi posem uns altres accents. Però no vull reduir el problema de la República Txeca a la relació psicològica entre dues persones.

—*El president del govern, Klaus, no fa gaire cas dels “somiadors idealistes”. Això deu anar dirigit a vostè, ¿no?*

—Jo tampoc no faig cap cas dels somiadors idealistes, ni em considero com a tal. En política, si es posa l'accent en les fonts morals i en les dimensions immaterials de la vida social, això és una política totalment realista i no pas idealista.

—*¿No s'ha d'acomiar dels seus antics principis i aspiracions, per exemple, allò de fer una “política antipolítica” fora de les institucions?*

—Aquest concepte vaig usar-lo fa quinze anys en un assaig. Aleshores es tracta-

va del pes polític dels comportaments cívic i morals en una dictadura. Llavors es parlava de Soljenitsin, de Walesa i de moviments de dissidents. Però aquest concepte no és cap dogma, cap doctrina. Utilitzar-lo ara polèmicament contra mi és absolutament injustificat.

—*Després de l'enfonsament del comunisme soviètic, la gent d'Europa Central i de l'Est estava encisada per la democràcia i l'economia de mercat. Ara hi ha rebuigs socials i creixents tensions ètniques. ¿Apunten els anys vinents a nacionalisme, violència i desintegració?*

—Hem d'exposar-nos al risc del particularisme i la desintegració, però alhora també hem de continuar respectant la voluntat d'autodeterminació dels pobles. En aquest gran moviment històric, els perills poden créixer... fins a la guerra civil. Dirigir les agitacions, mantenir-les sota control, és la tasca més decisiva del moment.

—*En el fons, però, vivim vivint el retorn dels dimonis nacionalistes de l'època del canvi de segle. L'est d'Europa bull des d'Estònia fins als Balcans. ¿Com es pot aplacar l'odi popular?*

—Aquesta és una comesa per a tots els demòcrates d'aquesta regió que volen construir una societat civil i bregar per la col·laboració amb la comunitat d'estats internacional. Al mateix temps, però, també és un repte per a l'Occident, que segons es veu encara no és del tot conscient de la dimensió d'aquest problema. La desintegració s'escampa com la radioactivitat. Si l'Occident no hi intervé i no ens ajuda políticament amb eficàcia a superar aquests perills, un dia li anirà com a l'Europa de l'Est i del Sud-est.

—*¿Això vol dir que en relació amb el conflicte dels Balcans l'Occident no ha estat a l'altura de les circumstàncies?*

—L'Occident no ha comprès les proporcions de la brusca transformació. Aquest és un procés comparable a la caiguda de l'Imperi Romà d'Occident. O sigui, no es tracta d'anar maniobrant políticament dia a dia, sinó d'un esdeveniment històric d'enorme importància. Hi manca reflexió sovint.

—*¿Què hauria de fer concretament Europa Occidental, doncs? ¿Intervenir militarment contra l'expansionisme de la Gran Sèrbia?*

—La situació a l'antiga Iugoslàvia només forma part de tot un vast ventall d'esdeveniments. Tots nosaltres observem que diversos interessos geopolítics —francesos, alemanys i nord-americans— comencen avui a diferenciar-se. La unisonància política, que durant molt de temps ha es-

tat forçada a causa del perill comunista comú, es desfà. Ara amenacen les friccions locals.

—*I l'Occident s'ho mira, desvalgut, com es mira els Balcans.*

—Sí, és ben grotesc: l'Occident, l'OTAN, es preparava per a una col·lisió global amb un enemic grandios i després s'ha trobat completament sense recursos davant d'una xarxa de conflictes locals.

—*Aleshores, quin concepte hauria de seguir l'Occident?*

—En interès propi, Europa Occidental ja ha de buscar la integració i, amb això, ser un exemple i un estímul per a l'Est en la construcció de sistemes democràtics.

—*Pertot hi ha una erupció de nacionalismes diversos. De primer, vostè va considerar-ho "històricament comprensible" i esperava que aquesta fase se superés "ràpidament i sense gaires perjudicis". ¿L'ha sorprès la impetuositat dels conflictes?*

—Fins a un cert grau, m'ho esperava, però no pas que s'arribés a tal dramatisme, a una explosió tal. En el 1968 vaig recórrer totes les repúbliques soviètiques centrasiàtiques. Llavors ja vaig tenir la sensació que era la darrera gran potència

de l'imperialisme i que el procés d'alliberament, que havia arribat a totes les regions del món, també sacsejaria aquest imperi.

Vaig veure clarament que hi hauria una gran explosió, un conflicte com el que l'Àfrica havia sofert feia temps entre els blancs i els negres. Val a dir que vaig pensar que encara trigaria cinquanta anys. I només n'han passat vint. ¿Però qui hauria dit que s'arribaria a uns conflictes d'una importància com, per exemple, els que hi ha ara entre la regió del Dnièster i Moldàvia?

—*En el seu veïnat, l'atmosfera també està molt carregada: els eslovacs han desviat el Danubi per la central elèctrica de Gabčíkovo i han deixat els hongaresos sense aigua.*

—A l'Europa central, aquests conflictes solen seguir un curs més moderat, una mica més lleu. Nosaltres tenim una tradició cultural i històrica diferent, que ens protegeix de les agitacions com ara les que assolien els Balcans o l'antiga Unió Soviètica. Però, naturalment, aquí també correm el risc de la desestabilització. La desestabilització no solament amenaça els països directament afectats, sinó que

fa perillar l'equilibri de tot Europa.

—*Es evident que la revolució existencial que vostè desitjava, la modificació fonamental de la consciència humana, no ha tingut lloc. ¿No torna a semblar com si la força bruta triomfés sobre l'esperit?*

—No he dit mai que el 1991, el 1992 o el 1998 tindria lloc una revolució existencial. Només he parlat de la necessitat de la responsabilitat humana com a única salvació davant l'amenaça global del món. Quant a les realitats d'avui dia, aquesta alternativa em sembla cada cop més urgent. Això és una crida a llarg termini, no és cap projecte revolucionari. L'expressió "revolució existencial" tenia un sentit metafòric.

—*¿Fins a quin punt s'ha reeixit, doncs, després de la caiguda del comunisme, a trencar les velles estructures de poder econòmiques i burocràtiques?*

—No ha passat gaire cosa. Tots els països postcomunistes lluiten amb aquests problemes. Al nostre, la privatització de l'economia avança ràpidament. Però diverses capelletes de l'antiga direcció del Partit Comunista saben adaptar-se hàbilment a les noves circumstàncies.

—*¿Els txecs i els eslovacs ho tenen tan*

ELS SPUTNIK DEL 92!!!

El canal 33 et proposa escollir el millor del pop-rock nacional i internacional. VOTA!

1. Millor grup o solista nacional
2. Millor grup o solista internacional
3. Millor concert nacional
4. Millor concert internacional
5. Millor videoclip nacional
6. Millor videoclip internacional

NOM

ADREÇA

POBLACIÓ

EDAT

TELÈFON

DP

Divendres, 1 de gener de 1993, SPUTNIK emetrà un programa especial amb el rànking dels més votats. Retalla aquesta butlleta i envia-la, abans del dia 15 de desembre, a "ELS SPUTNIK DEL 92", apartat de correus 30.150, 08080 de Barcelona.

“De fet, Eslovàquia vol autonomia, vol que els txecs deixin de fer-li ombra.”

ARXIU

difícil com els alemanys amb la superació del seu passat? Malgrat les mesures legislatives que s'han pres al seu país, els funcionaris del Partit Comunista i de la seguretat de l'estat encara ocupen molts càrrecs.

—Cadascú s'ha d'acarar amb el seu passat. No podem dir, el que va ser, va ser, oblidem-ho. L'examen del passat s'ha de fer d'una manera civilitzada, que respecti el dret. Així i tot, fins ara no ho ha aconseguit cap país postcomunista. La nostra llei també és un típic exemple de com no s'hauria de fer.

—Europa Occidental es tanca cada vegada més a causa de les dificultats econòmiques. ¿Quines conseqüències tindrà això per als països orientals que tanmateix desitgen afegir-se aviat a la CE?

—Com més ràpid sigui el creixement conjunt d'Europa Occidental, més possibilitats hi ha de la nostra banda per integrar-nos-hi.

—Després de les discòrdies pel tractat de Maastricht, construir sobre la base de la fusió d'Europa Occidental ens sembla força agosarat.

—Europa està ara en una cruïlla històrica: les dues meitats són com vasos comunicants. Si hi ha desintegració o integració, és un procés que ens afecta a tots. Maastricht és una gran prova.

—¿La decepció arran de les democràcies occidentals podria dur a un comeback dels comunistes reformistes com últimament a Lituània?

—Als països txecs no és gaire possible.

No obstant això, el desinterès d'Occident sens dubte perjudicarà considerablement l'estabilitat dels estats postcomunistes.

—Al seu país es nota la por davant una influència massa forta de l'Alemanya unida. El fantasma de la germanització sembla que irrita molta gent.

—Jo no comparteixo aquestes irritacions, tampoc no les entenc, mal que hi hagi motius històrics. Però si la República Txeca fa una política sensata, conscient d'ella mateixa, orgullosa, llavors no l'amenaça cap colonització. Nosaltres veiem Alemanya com a un país gran i ric amb el qual tenim la frontera més llarga.

—Les inversions alemanyes, ¿són suficients per a vostès?

—També podrien haver-n'hi més. Només el 2% del nostre capital econòmic prové de l'estranger, el 80% d'aquest 2% d'Alemanya. Naturalment, també hem de procurar que ens arribin inversors francesos, nord-americans o japonesos. Una orientació unilateral no seria bona.

—El fet d'estar envoltats d'alemanys, vostè va qualificar-lo com al destí històric dels seus compatriotes. ¿El preocupa la xenofòbia i l'extremisme de dreta a Alemanya?

—Aquests fenòmens no solament s'observen a Alemanya, són una malaltia de la civilització que tot el món hem d'afrontar. No és una aberració específicament alemanya. Aquí també tenim abscessos de xenofòbia.

—Vostè va ser un dels pocs txecs que va anar a l'enterrament d'Alexander Dubcek.

¿Com veu el paper de Dubcek avui, 24 anys després de la primavera de Praga?

—La seva posició en la història dels nostres pobles, i també del comunisme, és única: va ser l'intent de fer més humà el comunisme, d'una manera pacífica.

Va ser realment un procés d'autoalliberament d'una societat, el qual va ser possible a través del moviment de reforma. Es poden criticar determinades il·lusions i accions polítiques de Dubcek, però queda fora de tot dubte la seva importància política. Ell va ser un txecoslovac que va fer història europea.

—Després de deixar el càrrec de cap d'estat, s'ha mantingut allunyat de la política activa durant quatre mesos... ¿prou temps, potser, per escriure una peça sobre l'ambient presidencial?

—Malauradament no sóc dels qui els cauen els fragments així de la màniga. No he tingut ni prou temps ni la força de concentrar-me a escriure. A més a més, encara que no ocupi cap càrrec, no sóc fora de la política. Tota la vida m'he ocupat de la política i continuaré fent-ho.

—Quan tornarà a seure de president al castell de Praga?

—Això no depèn de mi. Però, escoltin-me, ara ja en sóc, de president... de la fundació per al manteniment del castell de Praga.

—Senyor Havel, gràcies per l'entrevista.

© Der Spiegel
Traducció: Carme Gala